

Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerlerin Kazanılma Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Erzurum İli Örneği) (*)

Adem BELDAĞ^(**)
Ünal ÖZDEMİR^(***)
Ahmet NALÇACI^(****)

Öz: Bu çalışmada, yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan “farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, bilimsellik, adil olma ve barış” değerlerinin kazanılma düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Tarama modelinde tasarlanan araştırmanın evreni Erzurum il merkezinde öğrenim gören 7294 yedinci sınıf öğrencisinden, örnekleme ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik kullanılarak belirlenen 29 okulda öğrenim gören 965’i kız ve 919’u erkek olmak üzere toplam 1884 yedinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak 35 madde ve 7 alt boyuttan oluşan “Değerler Eğitimi Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde t-testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) analizinden yararlanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre dürüstlük, adil olma ve barış değerlerine ilişkin görüşlerinde kız öğrencilerin lehine, anlamlı bir farklılık olduğu, anne öğrenim durumuna göre farklılıklara saygı değeri, izlenen televizyon programı türüne göre dürüstlük, bilimsellik ve barış değerlerinin kazanılma düzeylerine ilişkin öğrencilerin görüşlerinde 0.05 önem düzeyinde farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Sosyal Bilgiler

Investigation of the Level of Gaining of the Values in the Seventh Grade Social Studies Curriculum against Several Variables (The Case of Erzurum Province)

Abstract: In this study, it was aimed to examine the extent at which the students could acquire the values such as "respect for diversity, patriotism, aesthetics, integrity, being scientific, fairness and peace" included in the curriculum of the social studies course for the

*) Bu çalışma Adem BELDAĞ’ın hazırladığı “Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerlerin Kazanılma Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Erzurum İli Örneği)” adlı doktora tezinin bir kısmından özetlenmiştir.

**) Yrd. Doç. Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü (e-posta: adem.beldag@erdogan.edu.tr)

***) Doç. Dr. Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü (e-posta: uozdemir@karabuk.edu.tr)

****) Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü (e-posta: nalcaci@atauni.edu.tr)

seventh grade (secondary school). This is a descriptive study. The population of the study consisted of 7294 seventh graders attending secondary schools in central Erzurum. Study sample was selected from 29 schools on the basis of maximum variety as a purposeful sampling method. As a result, a total of 1884 students participated in the study, 965 of whom are girls and 919 males. As data collection tool, the "Values Education Questionnaire" was used. The questionnaire consists of 35 items and 7 subscales. For data analysis, t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) analysis were used. Results showed significant difference for females in relation with values of honesty, fairness and peace. Also respect for diversity revealed difference among students at significance level of 0.05 according to the variable mother's educational status. Lastly, it was found out that students' views regarding acquisition levels of honesty, being scientific and peace differed at significance level of 0.05 according to the type of television programs watched.

Keywords: Value, Values Education, Social Studies

Makale Geliş Tarihi: 18.07.2016

Makale Kabul Tarihi: 03.10.2016

I. Giriş

Değerler bireylerin tutumlarına, düşüncelerine ve davranışlarına rehberlik eder. Bireylerin yaşantılarında yönlendirici bir etkiye sahip olan değerlerin kazandırılması, toplumun huzuru ve devamlılığı için önemlidir. Bu nedenle değerler birçok alanın çalışma konusu olmakta ve bu konudaki çalışmalar her geçen gün artmaktadır. Değerler sosyal bütünlüğün ayrılmaz ögesi (Turan ve Aktan, 2008), yaşamımıza anlam kazandıran, bizi biz kılan unsurlardandır. İyi insan olabilmede, çevreye güven vermede, iz bırakan davranışlarda bulunabilmede ve olumlu kişilik oluşturmada değerler eğitiminin rolü büyüktür (Çağlayan, 2005). Değerlerin öğrencilere kazandırılma sürecini en iyi rehber şüphesiz evde aile, okulda öğretmendir (Halstead, 2005; Halstead & Taylor, 2000). Öğrencilere değerlerin kazandırılması farklı kurumların da katkılarıyla okul tarafından sağlanmaktadır (Lovat & Clement, 2008; Thornberg, 2008). Dolayısıyla değerlerin kazandırılmasında kaliteli eğitimin etkisi göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür (Lovat, 2009).

İnsan yaşamında değerlerin yeri çok büyüktür (Hansen, Burdick-Shepherd, Cammarano & Obelleiro, 2009). İnsanın karakterinin büyük oranda şekillendiği ilköğretim kademesinde, değer eğitiminin sağlıklı bir şekilde yapılması, çocuğun ileriki yaşamı için dengeli bir kişilik oluşturmaya açısından önemlidir (Yel ve Aladağ, 2009). Değerlerin insan davranışlarını etkileme, toplumsal ilişkileri düzenleme ve toplum kalkınmasını sağlama gibi birçok işlevi vardır. Bu özellikleri nedeniyle değerler, eğitimciler tarafından da önemsenmiş ve doğrudan ya da örtük programlarla öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır (Akbaş, 2009).

Değer kavramının eğitimle ve dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersiyle ilişkilendirilmesinde önemli rol oynayan etken, bilginin üretilmesinin yanı sıra insanlarla

paylaşılması, değer olarak kabul edilen kavramların toplumların yaşamının bir parçası olması ve insanın doğasında doğrudan yer almasıdır (Tay ve Ünlü, 2014). Sosyal Bilgiler eğitimi, bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar kazandırmayı, var olan değerlerin farkına vardırılmayı ve bunların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerini nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçladığı için değerler eğitiminde önemli görev üstlenmektedir (Doğanay, 2009; Yaşar ve Çengelci, 2012). Sosyal Bilgiler, gerçekte bir değer eğitimi dersidir. Çünkü tarihsel bir içeriğe sahip olması, farklı kültürleri ve yaşam hikâyelerini anlatması yönüyle değerlerin kazandırılmasında etkilidir. Sosyal Bilgiler dersinin çok disiplinli olması da, değer eğitimi bakımından bir zenginlik sayılabilir (Kan, 2010).

2005 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın temel öğelerinden birisi de değerlerdir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler *aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik* şeklinde belirtilmiştir (MEB, 2005). Programda bu değerler ünitelerle ilişkilendirilmiş ve değerlerin öğretimine yönelik örnek etkinliklere yer verilmiştir (Akbaş, 2008).

Sosyal Bilgiler programında değer eğitimiye yönelik açıklamalar ve uygulama örnekleri önceki programlardan farklı olarak oldukça belirgindir (Balci ve Yanpar-Yelken, 2013). Bu açıdan bakıldığında değer kazandırılmasında Sosyal Bilgiler dersinin etkisinin daha fazla olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler programında öğrencilere kazandırılması düşünülen değerlerin ne ölçüde kazandırıldığı veya hangi değişkenlerden etkilendiğinin belirlenmesi bu konuda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır. Bu düşünceden hareketle araştırmada, ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan *farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, bilimsellik, adil olma ve barış* değerlerinin kazanılma düzeyinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu temel amaç doğrultusunda yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin değerleri kazanma düzeyleri;

- 1-Cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 2-Babalarının öğrenim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 3-Annelerinin öğrenim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 4-Kardeş sayılarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 5-Televizyonda izledikleri program türüne göre farklılaşmakta mıdır?

II. Yöntem

A. Araştırmanın Modeli

Yedinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerleri kazanma düzeyinin farklı değişkenler açısından incelenmesini amacıyla nicel yaklaşıma uygun

olarak tasarlanan araştırma “Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan tarama modelindedir” (Karasar, 2011).

B. Evren Örneklem

Araştırmanın evreni 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Erzurum il merkezindeki 7294 ilköğretim yedinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılarak belirlenen ve evrende yer alan 29 okulda öğrenim gören 965’i (%51,2) kız ve 919’u (%48,8) erkek olmak üzere toplam 1884 yedinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin tercih edilmesinde çeşitlilik gösteren durumlar arasında ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

C. Veri Toplama Aracı

Araştırmada verileri toplama amacıyla *Değerler Eğitimi Ölçeği* geliştirilmiştir. Veri toplama aracının geliştirilmesinde literatür taramasının yapılmış ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelenmiştir. Yapılan incelemeler ve paydaşlarla (öğretmen, öğrenci) yapılan görüşmeler sonucunda cümle havuzu oluşturulmuştur. Pilot uygulama öncesinde uzman görüşleri doğrultusunda amacına hizmet etmeyen, değerleri açıklamayan, anlamı açık olmayan ve yedinci sınıf öğrencisinin seviyesine uygun olmadığı düşünülen ifadeler düzeltilmiş veya çıkartılmıştır. Beş ilköğretim okulunda pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamada 321 öğrenciye ulaşılmıştır. Ancak 305 form değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Pilot uygulamada elde edilen verilere yapılan analiz sonucunda, 30’u olumlu, 5’i ise olumsuz 35 maddelik, yedi alt boyuttan (Farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, bilimsellik, adil olma ve barış) oluşan Değerler Eğitimi Ölçeğine son şekli verilmiştir. Ölçek (1. Kesinlikle katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Tamamen Katılıyorum) şeklinde 5’li likert tipte düzenlenmiştir. Geliştirilen ölçeğin geçerlik çalışmasını yapmak için ölçeğin kapsam ve yapı geçerliğine bakılmıştır. Ölçeğin toplam güvenilirlik değerinin hesaplanmasında kullanılan Cronbach alpha değeri 0.88’dir.

D. Verilerin Analizi

Toplanan veriler, SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analizde;

1) Cinsiyet değişkenine göre değerleri kazanmayla ilgili öğrencilerin görüşlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız gruplar için uygulanan “t-testi” ile,

2) Anne-Baba öğrenim durumu, kardeş sayısı ve televizyonda izledikleri program değişkenlerine göre değerleri kazanmayla ilgili öğrenci görüşlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü “Varyans” (ANOVA) analizi ile incelenmiştir.

E. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada elde edilen bulgular alt problemlere uygun olarak ele alınmıştır.

Yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin görüşleri arasındaki farklılığın karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutları	Cinsiyet	n	\bar{X}	SS	t	P
Farklılıklara Saygı	Kız	965	15.88	2,664	1.834	.067
	Erkek	919	15.64	2,972		
Vatanseverlik	Kız	965	21,43	2,961	1,625	.104
	Erkek	919	21,20	3,215		
Estetik	Kız	965	13,95	2,361	.141	.888
	Erkek	919	13,93	2,706		
Dürüstlük	Kız	965	19,10	2,774	3,317	.001*
	Erkek	919	18,64	3,169		
Bilimsellik	Kız	965	27,37	4,681	.606	.544
	Erkek	919	27,23	5,305		
Adil Olma	Kız	965	16,61	3,059	2,752	.006*
	Erkek	919	16,21	3,337		
Barış	Kız	965	21,39	3,464	4,602	.000*
	Erkek	919	20,61	3,869		

*p<.05

Tablo 2 incelendiğinde, kız ve erkek öğrencilerin, ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin kazanılma düzeyi ile ilgili *farklılıklara saygı*, *vatanseverlik*, *estetik* ve *bilimsellik* değerleri ile ilgili görüşlerinin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu tespit edilmiştir. Örneklemeye katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin görüşleri arasında *farklılıklara saygı* [t(1882)=1.83, p>.05], *vatanseverlik* [t(1882)=1.62, p>.05], *estetik* [t(1882) = .14, p>.05] ve *bilimsellik* [t(1882) =.60, p>.05] değerleri ile ilgili 0,05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buradan hareketle, örneklemeye katılan hem kız hem de erkek öğrencilerin ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda *farklılıklara saygı*, *vatanseverlik*, *estetik* ve *bilimsellik* değerlerinin kazanılma düzeyiyle ilgili birbirlerinden farklı düşünmedikleri söylenebilir.

Ancak öğrencilerin cinsiyetlerine göre ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin kazanılma düzeyinde *dürüstlük*, *adil olma* ve *barış* değerlerinde 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Cinsiyete değişkenine göre; *dürüstlük* değerinde [t(1882)=3.31, p<.05] kız öğrencilerin *dürüstlük* değerine ilişkin puanlarının (\bar{X} =19,10) erkek öğrencilerin puanlarına (\bar{X} =18,64) göre daha

yüksek; *Adil olma* değerini kazanma düzeyinde [$t(1882)=2.75, p<.05$] kız öğrencilerin *adil olma* değerine ilişkin puanlarının ($\bar{X}=16,61$) erkek öğrencilerin puanlarına ($\bar{X}=16,21$) göre daha yüksek; *Barış* değerini kazanma düzeyinde [$t(1882)=4.60, p<.05$] kız öğrencilerin *barış* değerine ilişkin puanlarının ($\bar{X}=21,39$) erkek öğrencilerin puanlarına ($\bar{X}=20,61$) göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin görüşleri arasındaki farklılığın karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutlar	Baba Öğrenim	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	P
Farklılıklara Saygı	Gruplar Arası	32,178	6	5,363	,674	,671
	Gruplar İçi	14946,240	1877	5,363		
	Toplam Kareler	14978,418	1883	7,963		
Vatanseverlik	Gruplar Arası	23,539	6	3,923	,410	,873
	Gruplar İçi	17948,602	1877	9,562		
	Toplam Kareler	17972,142	1883			
Estetik	Gruplar Arası	53,849	6	8,975	1,399	,211
	Gruplar İçi	12045,520	1877	6,417		
	Toplam Kareler	12099,369	1883			
Dürüstlük	Gruplar Arası	17,689	6	2,948	,331	,921
	Gruplar İçi	16724,621	1877	8,910		
	Toplam Kareler	16742,310	1883			
Bilimsellik	Gruplar Arası	100,450	6	16,742	,765	,674
	Gruplar İçi	46872,994	1877	24,972		
	Toplam Kareler	46973,444	1883			
Adil Olma	Gruplar Arası	47,176	6	7,863	1,410	,597
	Gruplar İçi	19279,561	1877	10,271		
	Toplam Kareler	19326,737	1883			
Barış	Gruplar Arası	114,883	6	19,147	1,402	,207
	Gruplar İçi	25491,785	1877	13,581		
	Toplam Kareler	25606,668	1883			

* $p<.05$

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin (*farklılıklara saygı* [$F(6, 1877)=.67, p>.05$], *vatanseverlik* [$F(6, 1877)=.41, p>.05$], *estetik* [$F(6, 1877)=1.39, p>.05$], *dürüstlük* [$F(6, 1877)=.33, p>.05$], *bilimsellik* [$F(6, 1877)=.76, p>.05$], *adil olma* [$F(6, 1877)=1.41, p>.05$] ve *barış* [$F(6, 1877)=1.40, p>.05$]) kazanılma düzeylerine ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bulguya göre babaların öğrenim durumunun öğrencilerin değerlerin (*farklılıklara saygı*,

vatanseverlik, estetik, dürüstlük, bilimsellik, adil olma, barış) kazanılma düzeyi ile ilgili görüşlerini etkilemediği söylenebilir.

Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerlerin kazanılma düzeylerine ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Yedinci sınıf öğrencilerinin annelerinin öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin görüşleri arasındaki farklılığın karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutlar	Anne Öğrenim	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	P
Farklılıklara Saygı	Gruplar Arası	110,702	6	18,450	2,329	,030*
	Gruplar İçi	14867,716	1877	7,921		
	Toplam Kareler	14978,418	1883			
Vatanseverlik	Gruplar Arası	21,605	6	3,601	,377	,894
	Gruplar İçi	17950,536	1877	9,563		
	Toplam Kareler	17972,142	1883			
Estetik	Gruplar Arası	71,409	6	11,902	1,857	,085
	Gruplar İçi	12027,960	1877	6,408		
	Toplam Kareler	12099,369	1883			
Dürüstlük	Gruplar Arası	60,227	6	10,038	1,129	,342
	Gruplar İçi	16682,083	1877	8,888		
	Toplam Kareler	16742,310	1883			
Bilimsellik	Gruplar Arası	245,970	6	40,995	1,647	,130
	Gruplar İçi	46727,473	1877	24,895		
	Toplam Kareler	46973,444	1883			
Adil Olma	Gruplar Arası	74,843	6	12,474	1,216	,295
	Gruplar İçi	19251,893	1877	10,257		
	Toplam Kareler	19326,737	1883			
Barış	Gruplar Arası	114,861	6	19,144	1,410	,207
	Gruplar İçi	25491,807	1877	13,581		
	Toplam Kareler	25606,668	1883			

* $p < .05$

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerlerin (*vatanseverlik* [$F(6, 1877) = .37, p > .05$], *estetik* [$F(6, 1877) = 1.85, p > .05$], *dürüstlük* [$F(6, 1877) = 1.12, p > .05$], *bilimsellik* [$F(6, 1877) = 1.64, p > .05$], *adil olma* [$F(6, 1877) = 1.21, p > .05$] ve *barış* [$F(6, 1877) = 1.41, p > .05$]) kazanılma düzeylerine ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu bulguya göre annelerinin öğrenim durumunun öğrencilerin değerlerin (*vatanseverlik, estetik, dürüstlük, bilimsellik, adil olma, barış*) kazanılma düzeyi ile ilgili görüşlerini etkilemediği söylenebilir.

Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre "*farklılıklara saygı*" değerinde ($.030 < .05$) kazanılma düzeylerine ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir [$F(6, 1877) = 2.32, p < .05$].

Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin görüşleri ile annesi okur-yazar ve üniversite mezunu olan öğrencilerin görüşleri arasında, annesi okur-yazar ve üniversite mezunu olan öğrencilerin görüşleri lehine bir farklılık bulunmuştur. Yine aynı şekilde, annesi okur-yazar olan öğrencilerin görüşleri ile annesi ilkökul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin görüşleri arasında, annesi ilkökul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin görüşleri lehine; annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin görüşleri ile annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin görüşleri arasında, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin görüşleri lehine bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre annelerinin öğrenim durumunun öğrencilerin *farklılıklara saygı* değerinin kazanılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Yedinci sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Yedinci sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin görüşleri arasındaki farklılığın karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	P
Farklılıklara Saygı	Gruplar Arası	18,345	3	6,115	,768	,512
	Gruplar İçi	14960,073	1880	7,957		
	Toplam Kareler	14978,418	1883			
Vatanseverlik	Gruplar Arası	29,314	3	9,771	1,024	,381
	Gruplar İçi	17942,828	1880	9,544		
	Toplam Kareler	17972,142	1883			
Estetik	Gruplar Arası	19,174	3	6,391	,995	,394
	Gruplar İçi	12080,195	1880	6,426		
	Toplam Kareler	12099,369	1883			
Dürüstlük	Gruplar Arası	6,675	3	2,225	,250	,861
	Gruplar İçi	16735,635	1880	8,902		
	Toplam Kareler	16742,310	1883			
Bilimsellik	Gruplar Arası	81,931	3	27,310	1,095	,350
	Gruplar İçi	46891,513	1880	24,942		
	Toplam Kareler	46973,444	1883			
Adil Olma	Gruplar Arası	35,652	3	11,884	1,158	,324
	Gruplar İçi	19291,085	1880	10,261		
	Toplam Kareler	19326,737	1883			
Barış	Gruplar Arası	24,743	3	8,248	,606	,611
	Gruplar İçi	25581,925	1880	13,607		
	Toplam Kareler	25606,668	1883			

*p<.05

Tablo 5'e göre öğrencilerin kardeş sayıları ile yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin (*farklılıklara saygı* [F(3, 1880)=.76, p>.05], *vatanseverlik* [F(3, 1880)=1.02, p>.05], *estetik* [F(3, 1880)=.99, p>.05], *dürüstlük* [F(3, 1880)=.25, p>.05], *bilimsellik* [F(3, 1880)=1.09, p>.05], *adil olma* [F(3, 1880)=1.15,

$p > .05$] ve *barış* [$F(3, 1880) = .60, p > .05$]) kazanılma düzeylerine ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bulgu öğrencilerin kardeş sayısına göre ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin görüşlerini farklılaştırmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Yedinci sınıf öğrencilerinin televizyonda izledikleri program türüne göre ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerlerin kazanılma düzeylerine ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Yedinci sınıf öğrencilerinin televizyonda izledikleri program türüne göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin görüşleri arasındaki farklılığın karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutlar	Program Türü	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	P
Farklılıklara Saygı	Gruplar Arası	98,915	6	16,486	2,080	,053
	Gruplar İçi	14879,504	1877	7,927		
	Toplam Kareler	14978,418	1883			
Vatanseverlik	Gruplar Arası	46,309	6	7,718	,808	,563
	Gruplar İçi	17925,833	1877	9,550		
	Toplam Kareler	17972,142	1883			
Estetik	Gruplar Arası	51,153	6	8,526	1,328	,241
	Gruplar İçi	12048,216	1877	6,419		
	Toplam Kareler	12099,369	1883			
Dürüstlük	Gruplar Arası	164,590	6	27,432	3,106	,005*
	Gruplar İçi	16577,720	1877	8,832		
	Toplam Kareler	16742,310	1883			
Bilimsellik	Gruplar Arası	387,948	6	64,658	2,605	,016*
	Gruplar İçi	46585,495	1877	24,819		
	Toplam Kareler	46973,444	1883			
Adil Olma	Gruplar Arası	122,918	6	20,486	2,002	,062
	Gruplar İçi	19203,819	1877	10,231		
	Toplam Kareler	19326,737	1883			
Barış	Gruplar Arası	238,001	6	39,667	2,935	,007*
	Gruplar İçi	25368,667	1877	13,516		
	Toplam Kareler	25606,668				

* $p < .05$

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin televizyonda izledikleri program türü ile yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerlerin (*farklılıklara saygı* [$F(6, 1877) = 2.08, p > .05$], *vatanseverlik* [$F(6, 1877) = .80, p > .05$], *estetik* [$F(6, 1877) = 1.32, p > .05$], ve *adil olma* [$F(6, 1877) = 2.00, p > .05$],) kazanılma düzeylerine ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Öğrencilerin televizyonda izledikleri program türüne göre, *dürüstlük* değerinin kazanılma düzeylerine ilişkin görüşleri arasında 0,05 önem düzeyinde anlamlı bir

farklılaşma olduğu bulunmuştur [$F(6, 1877) = 3.10, p < .05$]. Tukey testi sonuçlarına göre, televizyonda dizi film izleyenler ile spor programı izleyenler arasında dizi film izleyenlerin *dürüstlük* değerine ilişkin puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Televizyonda izledikleri program türüne göre, *bilimsellik* değerinin kazanılma düzeylerine ilişkin görüşleri arasında 0,05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur [$F(6, 1877) = 2.60, p < .05$]. Tukey testi sonuçlarına göre, televizyonda belgesel programı izleyenler ile sinema filmi izleyenler arasında belgesel izleyenler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

İzledikleri program türüne göre, *barış* değerinin kazanılma düzeylerine ilişkin görüşleri arasında 0,05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur [$F(6, 1877) = 2.93, p < .05$]. Tukey testi sonuçlarına göre televizyonda dizi film izleyenler ile spor programı izleyenler arasında dizi film izleyenlerin; belgesel ve spor programları izleyenler arasında belgesel programlar izleyenlerin lehine farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

III. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkiye’de özellikle 2005 yılından itibaren öğretim programlarında yapılan değişikliklerle birlikte değer eğitimiye yönelik ilgi gün geçtikçe artmaktadır (Beldağ, 2016). Sosyal Bilgiler dersinin duyuşsal alana yönelik hedefleri de ihtiva etmesi, bu dersin öğrencilere birtakım değerlerin kazandırılmasına da katkı sağlamaktadır (Katılmış, Ekşi ve Öztürk, 2010). Değerler eğitiminin önemi Katılmış, Ekşi ve Öztürk (2010) tarafından “çağımızda toplumsal hayatın seyrinin yaşanabilir bir iklimde devam etmesi için, bireylerin bu iklime olumlu yönde katkıda bulunabilecek karakter özelliklerine sahip olması gerekmektedir.” şeklinde vurgulanmıştır. Değerler eğitiminin gerek programlarda gerekse alan yazında ne denli önemsendiği açık bir şekilde ortadadır. Bu bağlamda çalışmada yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan *farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, bilimsellik, adil olma ve barış* değerlerinin kazanılma düzeyinin; cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, kardeş sayısı ve izlenen TV programı değişkenleri açısından incelenerek betimlenmesi amaçlanmıştır.

Yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre *dürüstlük, adil olma ve barış* değerlerine ilişkin görüşlerinde kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık görülürken; *farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik ve bilimsellik* değerleri ile ilgili görüşlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilere göre araştırmaya katılan kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre *dürüstlük, adil olma ve barış* değerlerini kazanma düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. İlgili literatür incelendiğinde değer kazanımına ilişkin cinsiyet değişkeninin kullanıldığı birçok çalışmada kız öğrencilerin erkeklere göre daha yüksek puana sahip olduğu tespit edilmiştir (Akbaş, 2004; Aktaş, 2010; Gömleksiz, 2007; Keskin, 2008 ve Ulusoy, 2007). Gömleksiz ve Cüro (2011), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçladığı çalışmasında vatanseverlik, bilimsellik ve saygı alt boyutunda (düşüncelere

saygı, hoşgörü, adil davranma) kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. Yiğittir (2009) ise cinsiyet değişkenine göre bilimsellik değerinin kazanılmasında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Ayrıca Sağlam ve Genç (2015), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin kazanılma düzeyini tespit etmek amacıyla yaptıkları çalışmada cinsiyete göre sevgi, saygı, hoşgörü aile birliğine önem verme, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme, yardımseverlik, misafirperverlik değerlerinin kazanılma düzeylerinde kız öğrencilerin lehine anlamlı farklılık tespit etmiştir. Türk ve Nalçacı (2011), Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin edinim düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmada kız öğrencilerin adil olma değerini kazanma düzeylerini daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin diğer çalışmalar incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre benzer ve farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Bu durum seçilen örneklem farklı sınıf düzeyinde ve coğrafi bölgelerde olması ile açıklanabilir. Ancak bu sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin değer kazanımında cinsiyetin önemli bir etmen olduğu söylenebilir.

Değerlerin öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim durumuna göre farklılaşma düzeyleri incelendiğinde; annenin öğrenim durumuna göre *farklılıklara saygı* değerine ilişkin öğrenci görüşlerinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ve bu doğrultuda annenin öğrenim seviyesi arttıkça *farklılıklara saygı* değerinin kazanılma düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Yiğittir ve Öcal (2010), ilköğretim öğrencilerinin değer yönelimlerini inceledikleri çalışmada saygı ve dürüstlük değerinin yüksek frekansa sahip olduğunu tespit etmiştir. Yine Tay, Durmaz ve Şanal, (2013) Sosyal Bilgiler dersi kapsamında 4-7. sınıf öğrencilerinin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşlerini inceledikleri çalışmalarında *saygının* en çok tercih edilen değerler arasında yer aldığını tespit etmişlerdir. Çalışmada babanın öğrenim durumu değişkeni açısından programda yer alan değerlere ilişkin öğrenci görüşlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte Sağlam ve Genç (2015), annenin öğrenim durumunun arttıkça vatanseverlik değerinin; babanın öğrenim durumu arttıkça ise saygı ve vatanseverlik değerlerinin kazanılma düzeyinin yükseldiğini ifade etmiştir. Annenin ve babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin değerlere sahip olma ve onları benimseme düzeylerinin de arttığı söylenebilir (Keskin, 2008). Türk ve Nalçacı (2011) ise anne-babanın öğrenim durumunun değer kazanımında önemli bir değişken olduğunu ifade etmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar ve alanyazın incelendiğinde değer kazanımında anne-baba öğrenim durumunun önemli bir değişken olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin kazanılma düzeylerine ilişkin görüşlerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Yiğittir (2009), Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin yaptığı çalışmada ailedeki kişi sayısı değişkeni ile değerlerin kazanılma düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Alan yazındaki benzer çalışmalar bu sonucu destekler niteliktedir (Sağlam ve Genç, 2015; Aktaş 2010). Bu durum

yaşadığımız çağın rekabetçi anlayışının bir sonucu olarak kardeşlerin okul, ödev, sınav vb. nedenlerle birlikte yeterince zaman geçirememesi ile açıklanabilir.

Alan yazında medyanın değerler üzerindeki etkisine yönelik farklı çalışmalar yer almaktadır (Arslan, 2004; Ceylan, 2012). Medya özellikle çocukların ve gençlerin cinsiyet, meslek ve siyasetle ilgili eğilim, tutum, duygu, değer, beklenti ve davranışlarında önemli derecede etkiye sahiptir (Arslan, 2004). Ancak bu etkiler kimi zaman olumlu olabildiği gibi kimi zamanda olumsuz örneklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Bilici, 2014). TÜİK (2013) verilerine göre 06-15 yaş grubundaki çocukların %92,5'i hemen her gün TV izlerken, bu oran 06-10 yaş grubundaki çocuklarda %94,8 ve 11-15 yaş grubu çocuklarda ise %90,2'dir. 11-15 yaş grubu çocuklar tarafından en çok izlenen program türü ise %76,8 ile film ve dizilerdir. Nitekim araştırmada öğrencilerin programda yer alan *dürüstlük, bilimsellik ve barış* değerlerinin izlenen TV program türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre dizi film izleyenlerin *dürüstlük* değerini, belgesel izleyenlerin *bilimsellik ve barış* değerini kazanma düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. MEB'in (2008) öğrencilerin televizyon izleme alışkanlıkları raporuna göre televizyon, çocukların kişilik gelişiminde önemli bir role sahiptir. Bu raporun sonucu, çalışmayı destekler niteliktedir. Öte yandan Türk ve Nalçacı (2011) ile Aktaş (2010), *hoşgörü* değerinin kazanılmasında izlenen TV programının etkili olduğu sonucuna ulaşıırken, Sağlam ve Genç (2015) etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda anne-baba öğrenim durumunun değer kazanımında önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Bu nedenle bireylerin eğitim düzeylerini artırmaya yönelik düzenlemelere öncelik verilmelidir. Bu noktada ailelere değer eğitimi ile ilgili seminerler verilebilir ya da değerler eğitimine yönelik aile odaklı akademik çalışmalar yapılabilir. Böylece ailenin değer eğitimi sürecine daha aktif ve bilinçli katılımı sağlanabilir. Cinsiyet değişkenine göre değer kazanımının kız öğrencilerin lehine olmasının nedenlerinin tespiti için araştırmalar yapılabilir. Medyanın en önemli unsurlarından biri olan TV'nin bireyler, özellikle de çocuklar üzerindeki etkisini olumluya dönüştürebilmek için aileler bilinçlendirilmelidir. Okullar medyanın olumsuz etkilerinden öğrencileri korumak için ailelerle işbirliği yapmalıdır. Ayrıca TV programlarında değerlerin kazandırılmasına yönelik içerik artırılmalıdır.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinde gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer eğitimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (2), 403-414.

- Akbaş, O.(2008). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (s.336-358). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aktaş, N. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan örneği)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Arslan, A. (2004.) Medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkileri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-12.
- Balcı, F. A. ve Yanpar-Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Beldağ, A. (2016). Values education research trends in Turkey: A content analysis. *Journal of Education and Training Studies*, 4(5),101-112
- Bilici, İ. E. (2014). *Medya okuryazarlığı ve eğitimi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Ceylan, Y. (2012). Toplumsal değerler ve medya etiği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)*, 4(7), 45-58.
- Çağlayan, A. (2005). *Ahlak pusulası*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. Cemil Öztürk (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* (s. 225-256). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gömlüksiz, M. N. ve Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.
- Gömlüksiz, M .N. (2007). Lise öğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları: Elazığ ili örneği. *Değerler ve Eğitimi* (s.727-742). Kaymakcan, R., Hökelekli, H., Arslan, Ş. ve Zengin, M. (Ed). İstanbul: Dem Yayınları.
- Halstead, J. M. (2005). Values and values education in schools. J.Mark Halstead and Monica J.Taylor (Editors), *Values in education and education in values* (pp. 2-14). London, Washington D.C.: A member of the Taylor & Francis Group.
- Halstead, J. M. and Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Hansen, D. T., Burdick-Shepherd, S., Cammarano, C. and Obelleiro, G. (2009). Education, values, and valuing in cosmopolitan perspective. *The Ontario Institute for Studies in Education of the University of Toronto Curriculum Inquiry*, 39 (5), 587-612.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138-145.

- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (22. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Katılmış, A., Ekşi, H. ve Öztürk, C. (2010). Sosyal bilgiler dersi kazanımlarıyla bütünleştirilmiş bilimsellik odaklı karakter eğitimi programının etkililiği. *Journal of Social Studies Education Research*, 1(1), 50-87.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkinliğinin araştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Lovat, T. (2009). Values education and quality teaching: Two sides of the learning coin. Terry Lovat and Ron Toomey (Editors), *Values education and quality teaching* (pp. 1-12). Callaghan: Springer Science.
- Lovat, T. J. and Clement, N. D. (2008). The pedagogical imperative of values education. *Journal of Beliefs & Values*, 29 (3), 273-285.
- MEB, (2005). *Sosyal bilgiler programı*. Web: <http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx?islem=1&kno=39> adresinden 20 Haziran 2011’de alınmıştır.
- MEB. (2008). *Öğrencilerin Televizyon İzleme Alışkanlıkları*. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma Ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED). Web: http://www.meb.gov.tr/earged/earged/TV_izleme.pdf adresinden 15 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Sağlam, E ve Genç, S. Z. (2015). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4), 1708-1728.
- Tay, B. ve Ünlü, İ. (2014). İlkokul yurt bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri ve sosyal bilgiler dersleri öğretim programında değer ve değerler eğitimi. Turan, R. ve Ulusoy, K. (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, (ss.287-322), Ankara: Pegem Akademi.
- Tay, B., Durmaz, F. Z. ve Şanal, M. (2013)ç Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. *GEFAD*, 33(1), 67-93.
- Thornberg, R. (2008). Values education as the daily fostering of school rules. *Research in Education (Manchester)*, 80 (1), 52-62.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında ver olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- TÜİK. (2013). *06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya, 2013*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866> Erişim Tarihi: 10.01.2016

- Türk, N ve Nalçacı, A. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal Bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 39-56.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yaşar, Ş. ve Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine İlişkin Bir Durum Çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 1-23.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. Mustafa Safran (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* (s.118-145). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 24, 407-416.
- Yiğittir, S.(2009). *İlköğretim 4.ve 5.sınıf sosyal bilgiler dersi değerlerinin kazanılma düzeyi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.